

Reykjavíkurborg

Mál USK24030262

Þuríður María Guðmundsdóttir, Reykjavíkurborg

Skilað á Skipulagsgátt

Reykjavík 25. júl 2025

Nýtt deiluskipulag Heiðmerkur

Landvernd hefur kynnt sér nýtt deiluskipulag Heiðmerkur og vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri.

Almannaréttur og náttúruvernd

Frjáls för almennings úti í náttúrunni er með mestu samfélagslegu verðmætum þjóðarinnar og sá þáttur í náttúruvernd sem þarf að taka stóraukið tillit til á tímum þar sem náttúruauðlindir verða sífellt eftirsóttari og efnahagslega verðmætari. Gott aðgengi almennings að útivistarperlum og gróðurvinjum styður við lýðheilsu, menningu, sjálfsmynd fólks og þar með líka svo um munr við verndun náttúrunnar. Rannsóknir hafa leitt í ljós að útivistargildi Heiðmerkur er verðmætasti þáttur svæðisins og nauðsynlegt er að taka fullt tillit til þess í öllum áformum um svæðið. Í friðlandinu í Heiðmörk hafa sjálfbærliðar úr öllum stigum samfélagsins, í skipulögðum hópum, samtökum, skólum, mannrækt, trjárækt, náttúrunýtingu og útivistarfélögum byggt upp þau verðmæti sem Heiðmörk býr yfir í dag. Þau þarf að verja og hlúa að þeim áfram.

Lokanir ekki léttvægar

Að takmarka aðgengi að almenningum og útivistarsvæðum er ekki léttvæg ákvörðun. Til slíkra úrræða skal aðeins grípa af brýnni nauðsyn og þá að undangenginni vinnu óhlutdrægra aðila sem byggja á almannahagsmunum og verndarsjónarmiðum. Slík vinna verður að vera hafin yfir skammtímahagsmuni og arðsemiskröfur fyrirtækja sem nýta auðlindir þjóðarinnar. Hin síðari ár hefur brugðið svo við að sjónarmiðum arðsemi og verndar hefur verið blandað saman sem leitt hefur til tortryggni almennings og ógagnsæis um raunverulegan tilgang lokana og/eða gjaldtöku á svæðum sem eru sameign þjóðarinnar. Gjaldtaka, lokanir og uppbygging innviða við náttúruperlur er því miður ekki að þróast þannig að skýrt sé að vernd og almannahagsmunir ráði.

Fyrirhugaðar lokanir í Heiðmörk, þar sem loka á öllu grannsvæði vatnsverndar fyrir bílaumferð, eru eitt af mörgum dæmum um verndaraðgerðir sem byggja á áætlunum eins fyrirtækis og stjórnvalda, en virðast koma notendum Heiðmerkur illa og að óvörum. Ófullnægjandi kynning og rökstuðningur fyrir takmörkunum á aðgengi í Heiðmörk síðustu árin, hefur þegar bitnað á útivist og almenningi, til dæmis á skipulagðri útivist

skólabarna, sem erfitt er að sjá að ógni vatnsvernd. Túlkun Veitna á því hvað er almenn útivist hefur ekki reynst vel til þess fallin að skapa skilning á því að verið sé að verja almannahag, heldur líður fólki eins og verið sé að skerða hag þess.

Landvernd styður Vatnsvernd og almannarétt

Stjórn Landverndar styður heilshugar við vatnsvernd og hverja þá aðgerð sem nauðsynlega þarf að ráðast í til að tryggja borgarbúum hreint vatn til framtíðar. Jafnframt styður Landvernd stjórnarskrárbundinn rétt fólks til fjálsrar farar í náttúrunni. Því telur Landvernd mikilvægt að allar tillögur sem fram hafa komið um sem minnst íþyngjandi leiðir til að tryggja vatnsvernd og um leið heilnæmt náttúrulegt umhverfi borgarbúa verði metnar með hagsmuni samfélagsins í heild að leiðarljósi.

Grannsvæði vatnsverndar nær yfir megnið af Heiðmörk og verður samkvæmt áætluninni lokað fyrir bílaumferð á víðfeðmu svæði, þar sem eru margar útivistarperlur. Fólk gæti þá þurft að ganga þrjá til fjóra kílómetra til að komast á vinsæl útivistarsvæði í Heiðmörk. Sömuleiðis verða 34 hektarar við Myllulækjartjörn afgirtir með gaddavírsgirðingu sem lokar líka gönguleið um Ríkishring, eða gjörbreytir henni. En þessi hringur er vinsælasta gönguleiðin í Heiðmörk.

Aðrar leiðir færar

Vatnsverndarsvæði í útjaðri borga eru algeng víða um heim og þau eru oft á sama tíma mikilvæg útivistarsvæði. Fjölmargar fyrirmyndir eru til um hvernig farið er að því að samþætta ólíkar þarfir nýtingar á slíkum svæðum. Og langur vegur er frá því að lokanir eins og Veitur stefna að teljist nauðsynlegar í grennd við borgir í mörgum öðrum löndum. Grunnvatnsauðlind Íslands er mikil og góð, betri en víðast. Skógar og gróðurvinjar eru hinsvegar takmarkaðri auðlind á Íslandi en í flestum nágrannalöndum og því mikilvægt að gæta vel að því að skerða ekki aðgengi almennings að slíkum svæðum. Bent hefur verið á ýmsar leiðir sem þjónað gætu hagsmunum náttúru og almennings án þess að grípa til lokana sem hindra aðgengi fólks í þeim mæli sem boðað er.

Niðurstaða

Landvernd telur að mikil vinna sé óunnin í að tryggja þau verðmæti sem þjóðin á og felast í náttúru, gróðurvinjum og samfélagslegum verðmætum í Heiðmörk. Ýmislegt bendir til þess að ekki hafi verið reynt til hlítar að ná sameiginlegri niðurstöðu sveitarfélaga og lögaðila sem eiga Heiðmörk og tryggja vatnsvernd, án þess að ganga gegn almannarétti og öðrum hagsmunum, náttúruverndar, ræktunar, fræðslu og útivistar. Landvernd vonast til þess að sú vinna verði sett í forgang með aðkomu frjálsra félagsamtaka og almennings sem byggt hefur upp svæðið á síðustu 75 árum.

Ályktun stjórnar Landverndar

Heiðmörk er stærsta og fjölsóttasta útivistarsvæði höfuðborgarsvæðisins, með fjölbreyttum gróðri og einstökum jarð- og vatnafræðilegum eiginleikum. Svæðið er opið öllum – börnum og eldri borgurum, einstaklingum með ólíka færni og hreyfanleika. Mikilvægt er að tryggja áframhaldandi aðgengi allra að Heiðmörk, svo fólk geti dvalist í náttúrunni, kynnst henni og notið útivistar á fjölbreyttan hátt.

Aðalfundur Landverndar hvetur alla sem koma að framtíðarskipulagi Heiðmerkur til að virða almannarétt og beita meðalhófi í ákvarðanatöku. Þannig má tryggja að nauðsynleg verndun vatnsbóla verði ekki á kostnað aðgengis almennings að náttúru og útivistarsvæðum. Leita skal allra leiða til að samræma markmið um vatnsvernd og rétt fólks til aðgangs að náttúru, í anda sjálfbærrar þróunar og lýðræðislegra sjónarmiða.

Með vinsemd og virðingu

Fyrir hönd stjórnar

Þorgerður María Þorbjarnardóttir

Formaður